

Zgrade na nekadašnjem đakovačkom Zrinjskom trgu

željko Lekšić

Najstariji poznati nazivi ulice koji sada ima naziv Ulica bana Jelačića su Osječki sokak i Kasarnička ulica. To stoga jer je vodila prema Osijeku i kasarni, koja je u to vrijeme bila na kraju grada. Krajem 19. stoljeća ulice u Đakovu su dobile svoje službene nazive, uglavnom prema poznatim osobama. Prvi dio sadašnje Ulice bana Jelačića od župne crkve do nekadašnjeg Satničkog sokaka, odnosno sadašnje Ulice A. Starčevića, dobio je naziv Zrinjski trg. Preostali dio ulice dobio je naziv Ulica bana Khuena Hedervarija, a kasnije je preimenovan u Ulica bana Jelačića. Poslije Drugog svjetskog rata cijela je ulica dobila naziv Staljinova ulica, a poslije razlaza tadašnje vlasti sa Sovjetskim savezom krajem četrdesetih godina 20. stoljeća, ulica je dobila naziv Ulica Jugoslavenske narodne armije. Godine 1991. ulici je vraćen naziv Ulica bana Jelačića. U ovom radu opisujemo sve zgrade na dijelu Ulice bana Jelačića, koji je do Drugog svjetskog rata, obuhvaćao nekadašnji Zrinjski trg. Navodimo najprije zgrade na lijevoj, odnosno sjevernoj strani, a potom na desnoj, odnosno južnoj strani. Numeraciju kuća smo uzeli iz onog vremena. Pouzdano možemo reći da se numeracija lijeve strane nije mijenjala. Numeracija desne strane ulice se razlikuje od današnje, jer je kuća br. 2 ustvari bila dio stare sudske zgrade, koje više nema. Sadašnja sudska zgrada više nema ulaza iz ove ulice.

1. Crkva Svih Svetih

Đakovo je oslobođeno od osmanlijske vlasti 1687. godine. U spaljenom i razrušenom gradu ostalo je nekoliko džamija. U jednom zapisu iz 1728. godine stoji da je džamiju na ovome mjestu dao biskup Patačić pokriti šindrom i odredio

Zrinjski trg na razglednici s početka 20. st.

ju za crkvu sv. Đurđa. Navodi se da je ona i nadalje stajala otvorena sa svih strana.¹ Uz bok crkve je podignut toranj od čvrstog materijala.

U literaturi se ova džamija pripisivala Ibrahim-paši i nazivala se Ibrahim-pašina džamija.²

Crkva je određena za župnu crkvu 1762. godine.³ Crkva je doživjela više preuređenja. Početkom 18. stoljeća je barokizirana, a pri kraju tog stoljeća je preuređena u klasicističkom stilu. Nakon obnove 1819. godine, podignut je novi toranj.⁴ Na taj toranj je postavljen sat 1832. godine.⁵ U kanonskoj vizitaciji 1835. godine zabilježeno je da su u tornju, osim malog zvona za umrle, još četiri zvona. Navodi se i to da crkva ima sat.⁶

Crkva nema kripote, ali su u njoj sahranjena dvojica župnika, i to Nikola Abrančiković (1788.-1810.) i Stjepan Palečćak (1810.-1816.). Njihovi ostaci su

1 Tone Papić - Božica Valenčić, župna crkva Svih Svetih u Đakovu, Zagreb, 1990., str. 8.

2 Isto, str. 5.

3 Isto, str. 10.

4 Isto, str. 9. i 10.

5 Isto, str. 10.

6 Isto, str. 9.

izvađeni prilikom restauracije crkve 1989. godine. Nakon snažnog potresa, koji se dogodio 24./25. ožujka 1884. godine, vršeni su opsežni radovi na obnovi crkve, 1884. i 1885. godine. U toj obnovi je đakovački dekorater Eduard Petz oslikao crkvu po skici Ludovika Seitza.⁷

Tada su postavljena dva kolorirana prozora s likovima sv. Florijana i sv. Đurđa, koji su izrađeni u Austriji. Novac za prozore darovale su dvije đakovačke obrtničke zadruge.

Godine 1907. ograđena je crkva željeznom ogradom.⁸

Za vrijeme Drugog svjetskog rata crkva je neznatno oštećena uslijed bombardiranja, a popravljena je 1951. godine novcem kojeg su prikupili župljani. Dva oslikana prozora bila su razbijena, te su restaurirana 1950. godine.⁹

Uz desnu stranu crkve dao je Đakovčanin Josip pl. Kozić od Jerebiča podići 1814. godine kameno raspelo.¹⁰ Ispod raspela je uklesani tekst, koji je sada teško čitljiv, a zaklonjen je živom ogradom.¹¹ Kozić je crkvi poklonio i oveće zvono saliveno u Pečuhu.¹² Nakon velikog požara u Đakovu 1825. godine, podigao je 1827. godini biskup Mirko Raffay lijevo od crkve kip sv. Florijana na visokom kamenom postamentu.¹³ Obzirom da je kip 1989. godine već bio dotrajjao, uklonjen je prilikom tadašnje restauracije crkve.

Godine 1962. crkva je registrirana kao spomenik kulture.¹⁴ Visoka spomenička vrijednost je u činjenici što je ta crkva jedina nekadašnja džamija u Slavoniji.

Povodom proslave 750-e godišnjice grada, crkva je restaurirana tijekom 1989/90. godine. Tada je uklonjen krov iznad kupole, obijena je žbuka koja je sakrivala davno zazidane otvore. Nakon restauracije nekadašnji otvori su učinjeni vidljivima.

Crkva je služila kao đakovačka župna crkva do kraja osamdesetih godina 19. stoljeća, do restauracije. Nakon nje se, odlukom biskupa, liturgija obavlja u katedrali, odnosno crkva je prestala biti župna, a liturgija se obavlja povremeno.

7 Isto, 11.

8 Franjo Higy-Mandić, župna crkva sv. Đurđa u Đakovu, Jeka od Osijeka, Hrvatski zabavnik i kalendar za god. 1919., Klub hrvatskih književnika u Osijek, str. 184.

9 T. Papić - B. Valenčić, župna crkva Svih Svetih u Đakovu, n. dj., str. 13.

10 F. Higy-Mandić, župna crkva sv. Đurđa u Đakovu, n. dj., 134.

11 Tekst je objavljen u: Ivan Germovšek, Natpisi na spomenicima u Đakovu, Đakovo i njegova okolica, sv. 1, Muzej Đakovštine, Đakovo, 1978., str. 166.

12 F. Higy-Mandić, župna crkva sv. Đurđa u Đakovu, n. dj., str. 134. Na zvonu je natpis na kojem se navodi darovatelj "Josephus nobilis Kosich".

13 Isto.

14 Rješenje konzervatorskog zavoda NR Hrvatske br. 01-4791-1962 od 10. prosinca 1962.; registarski br. 17.

2. Zrinjski trg br. 1-3

Umjesto sadašnjih zgrada nekoć je ovdje bila kuća br. 287¹⁵, a njezin najstariji poznati nam vlasnik bila je, kako stoji u zemljišnoj knjizi, "Terzić Maria prije udova Smrekar".¹⁶ Marija Terzić (1831.-1886.) je zasigurno bila supruga trgovca Friedricha Smrekara. Iz toga braka imala je kćer Antoniju (1854.-1872.). Nakon preudaje za Pavla Terzića (1828.-1883.), bračnim ugovorom je 1864. god. polovicu vlasništva prenijela na njega.¹⁷ Terzićevi su imali djecu: Franjo (1853.-1921.) i Marija (1862.-1931.).¹⁸

Terzićevi su ovaj posjed prodali 1880. god. židovskom trgovcu Hinku Brucku.¹⁹

Hinko Bruck (1836.-1919.) je sagradio sadašnje zgrade. U jednom dijelu kuće je stanovao, u drugom držao trgovinu, a treći dio je iznajmljivao. Dio je držao u najmu židov Bernhard Kerpner (1860.-1926.).²⁰

Neposredno pred smrt, 1919. god. Hinko je darovao ove nekretnine supruzi Jozefini Bruck rođ. Krausz (1844.-1929.). Ona ih je prodala 1921. god. svojim sinovima Maksi Brucku i Jakobu Brucku.²¹ Makso je bio poznati đakovački tiskar, a držao je tiskaru na korzu. Svoj dio je Makso prodao 1928. god. Jakobovoj supruzi Friedi Bruck rođ. Mahler. Najvjerojatnije je Jakob nastavio voditi trgovinu.

Makso i Jakob Bruck su odselili iz Đakova pred Drugi svjetski rat. Jakob je 1940 god. dao oglas u novinama da izdaje svoj trosobni stan.²²

Poslije Drugog svjetskog rata cjelokupni posjed je prenešen u državno vlasništvo²³, te predan na korištenje trgovačkom poduzeću "Trgopromet". Nakon

15 Općinski sud u Đakovu, Zemljišno knjižni odjel (dalje: ZKO), zemljišno knjižni uložak (dalje: zk. ul.) 77. Na kč.br. 217. O staroj numeraciji zgrada u Đakovu vidi: željko Lekšić, Numeracija kuća u Đakovu iz sredine 19. stoljeća, "Đakovački vezovi", Jubilarna revija 1967-1991., Đakovo, 1991., str. 82.

16 ZKO, zk. ul. 77. U ovaj zk. ul. prenešeni su podaci iz gruntovnog napisnika br. 266. Vlasništvo Terzić Marije upisano je temeljem uručbene isprave od 20. 12. 1859.

17 ZKO, zk. ul. 77. Bračni ugovor od 10. 04. 1864.

18 Podaci sa nadgrobnog spomenika obitelji Terzić na đakovačkom groblju.

19 ZKO, zk. ul. 77; Zbirka isprava (dalje: ZI) br. Z-3436/1880. Ugovor od 13. 08. 1880. Prodano, kako se navodi u ugovoru, za 9.000 f.

20 Usp. fotografiju u: Fotomonografija starog Đakova, Društvo ljubitelja starina Đakovo, Đakovo 1995., str. 26.

21 ZKO, zk. ul. 77; ZI br. Z-1866/1921. Ugovor od 06. 06. 1921. Kupoprodajna cijena: 200.000 kruna.

22 Trosobni stan. Hrvatska obrana, br. 39, Đakovo, 13. 10. 1940., str. 8. U oglasu se navodi: "Trosobni stan u kući Jakoba Brucka, uz župsku crkvu (Zrinjski trg) izdaje se od 1. listopada: Upitati: O. Mahler, Đakovo, Preradovićeve 31."

23 ZKO, zk. ul. 77; ZI br. Z-58/1949.

Razglednica iz sredine pedesetih godina 20. st., sa zgradom u kojoj je pošta od 1959. god. Lijevo od zgrade je Pulova kapija, a desno tri poslovna prostora u zgradi suda.

pretvorbe u dioničko društvo, izvršen je 1997. god. prijenos vlasništva na PAN Trgopromet d.d. U dijelu do župne crkve nekoć se nalazila trgovina “Kristal”, a sada je taj prostor prazan. U desnom dijelu već desetljećima se nalazi trgovina “Đakovački magazin”, skraćeno “Đa-ma”.

3. Zrinjski trg br. 3

U ulici Bana Jelačića, na mjestu sadašnje kuće br. 3, nekoć se nalazila kuća koja je po staroj numeraciji imala kućni broj 288.²⁴ Sredinom 19. stoljeća bila je u vlasništvu čizmara Antona Šabarića.²⁵ Poslije njegove smrti vlasnici su postali 1883. godine Marija Čunko u 1/4, Mato Šabarić u 2/4 i mlt. Marija Čunko u 1/4

24 ZKO, zk. ul. 257. Kuća je bila sagrađena na kč.br. 215. U ovaj zk. ul. gruntovni podaci su bili prenešeni iz gruntovnog napisnika br. 267.

25 Mirko Marković, Đakovo i Đakovština, Zbornik Đakovštine br. 1, JAZU, Centar za znanstveni rad Vinkovci, knj. III, Zagreb, 1976., str. 208 (kbr. 87).

Reklame na zgradi pošte snimljene 1961. god.

dijela. Antonov sin Mato Šabarić (1842.-1909.)²⁶ bio je odvjetnik u Đakovu od 1877. godine.

Marković navodi da su 1878. godine Šabarići odavde odselili, i da se ovdje doselio Josip Stanković, te da su Stankovići ovdje živjeli sve do Prvog svjetskog rata, kada je kuću kupio advokat Šabarić.²⁷ Prema zemljišnim knjigama, Mato Šabarić je po ugovoru od 1896. godine isplatio Čunkove, te postao samovlasnik.

26 Mato Šabarić (Đakovo, 1842. - Đakovo, 1909.) rođen je u obrtničkoj obitelji. Školovao se u Đakovu i Osijeku. Upisao se u đakovački klerikat. Ostavivši klerikat, pošao je na pravoslavnu akademiju u Zagreb, te je poslije akademije bio činovnik (sudbeni pristav u Đakovu), a potom je stupio u odvjetničku pisarnu dr. Vidića u Zagrebu. Godine 1877. postao je odvjetnikom u Đakovu, gdje je bio pravnim zastupnikom biskupa Strossmayera preko 20 godina. Znatno je pripomogao 1878. godine izbornoj pobjedi Koste Vojnovića protiv Mirka Hrvata. Više godina je bio predsjednik "Hrvatske čitaonice". Osnovao je odbor za podignuće spomenika pjesniku Luki Botiću, koji je podignut 1908. godine na đakovačkom groblju. (Prema: "Hrvatske pučke novine" (Starčevićansko glasilo), god. II, br. 41, Đakovo, 1. listopada 1909., str. 2.)

27 M. Marković, Đakovo i Đakovština, n. dj., str. 208.

Zasigurno je tada sagradio novu kuću, a koja stoji još i danas. Gradnju kuće je navodno pomagao i biskup Strossmayer.²⁸ Nekoć joj je adresa bila: Zrinski trg br. 5.

Prije negoli je sagradio ovu kuću, odvjetnik Šabarić je živio sa obitelji u župnom dvoru za župnikovanja njegovog šurjaka Milka Cepelića. Supruga mu je bila Dragica rođ. Cepelić (1851.-1941.).²⁹ Djeca su im Pavka (1876.), Danka (Danica) (1880.) i Zlata (1881.).³⁰ Pavka je bila udana za poznatog osječkog arhitektu Antu Slavičeka. Danica, kasnije udana Ašperger, bila je učiteljica. Službovala je u pučkoj školi u Đakovu od 1. siječnja 1900. godine.³¹ U svojim sjećanjima Ante Gabričević-Mamut napisao je sljedeće: "Učiteljica i razrednica mi je bila od samog početka pa tijekom sve četiri godine, Danica Ašperger. Od prvoga mi je susreta bila sklona, a i ja sam nju zavolio. Bila je udovica, živjela je s majkom, sestrom i dvjema kćerkama u lijepoj kući u centru mjesta."³² Zlata Šabarić je bila bankovna činovnica, a umrla je 1973. godine u 92. godini života.

Poslije Matine smrti, kuću su naslijedile kćeri: Danica Šabarić, Pavka Slaviček i Zlata Šabarić. U diobi 1953. godine kuća je pripala Danici Ašperger i Zlati Šabarić. Od 1955. godine kuća je vlasništvo Doroteje Ašperger i Janke Gros.³³ Doroteja (Dora) bila je gruntovničarka.

Prije Drugog svjetskog rata, do 1941. godine, ovdje je neko vrijeme držao odvjetnički ured odvjetnik dr. Miroslav Ašperger (1887.-1945.).³⁴ Kasnije je ovaj ured unajmio odvjetnik Marko Vučetić.

Godine 1980. kuća je eksproprirana u korist poduzeća "Trgopromet" iz Đakova³⁵, koje je ovdje imalo u planu sagraditi robnu kuću. Od tada je kuća zapuštena i u ruševnom stanju.

28 Smiljko Ašperger, Sličice iz đakovačkog djetinjstva, "Đakovački vezovi", Revija 2000, Đakovo, 2000., str. 73.

29 Kratku biografiju Dragice Šabarić vidjeti u: Javna zahvala, "Hrvatska obnova", br. 4 (18), Đakovo, 1. lipnja 1941., str. 8.

30 M. Marković, Đakovo i Đakovština, n. dj., str. 113. (kbr. 113); Ante Katalinić, Klaudija svjedoči, Uršulinski samostan Zagreb, Zagreb, 1975., str. 32.

31 Izvješće o nižoj dječjačkoj i šegrtskoj školi u Djakovu koncem školske godine 1899-900., Tisak Makse Brucka, Đakovo, 1900., str. 9.

32 Ante Gabričević-Mamut, životni odbljesci II, Izvori, Zagreb, 1996., str. 299.

33 ZKO, zk. ul. 244.

34 S. Ašperger, Sličice iz đakovačkog djetinjstva, n. dj., str. 73.

35 ZKO, zk. ul. 244. Rješenje Skupštine općine Đakovo, Imovinsko pravne službe od 22. 1. 1980. godine.

4. Zrinjski trg br. 5

Umjesto sadašnje i sljedeće zgrade ovdje je stjala kuća broj 289.³⁶ Ne znamo kada je točno ta kuća podijeljena, ali znamo da je to učinjeno prije 1879. godine. Najstariji poznati vlasnik ovog dijela bio je Kolarević Mato. Nakon diobe posjeda Kolarevića, ovaj dio kuće, ili novosagrađena kuća na tome dijelu okućnice, dobila je broj 554. Mato je prodao kuću 1882. god. Simonu Pfeiferu.³⁷ Pfeifer ju je prodao 1902. god. Vilimu Pfeifferu iz Vrbanje.³⁸ On ju je već sljedeće godine prodao židovskoj trgovačkoj obitelji Schwartz. Upis vlasništva izvršen je na Maxa i njegovu majku Paulinu.³⁹ Maxo (1875.-1904.) je umro mlad, te su poslije njegove smrti, njegovu polovicu naslijedila braća: Schwartz Viktor, Šimun, mlt. Edo i mlt. Isidor⁴⁰.

Kada je točno sagrađena sadašnja zgrada, nije nam poznato, ali su je najvjerojatnije sagradili Schwartzovi.

Schwartzovi su bili trgovci, a držali su trgovinu željeznom robom. Trgovinu je vodila Paulina (1848.-1923.) sve do svoje smrti.

Schwartz Edo odnosno Edvin (1887.-1968.) poslije Pauline smrti i isplate ostalih suvlasnika, postao je samovlasnikom ove kuće 1926. godine.⁴¹ Zasiurno je od tada on vodio trgovinu. O trgovini iz toga vremena saznajemo iz sljedeće reklame: "Gvoždjara Paulina Schwartz, Djakovo/Vlasnik Edvin Schwartz/Glavno stovarište kovanih plugova iz tvornice Eberhart, Ulm (sa zašt. znakom "Divlja svinja"). Prodaja oružja, streljiva, baruta i kovačkog uglja."⁴² Inače, Edvin je imao kuću u Đakovu broj 335. Supruga mu je bila Paulina rođ. Kraus (1899.-1998.).

Nakon uspostave Nezavisne države Hrvatske 1941. god., židovima je oduzimana imovina. Prema zemljišnim knjigama, kuća je oduzeta 1943. godine.⁴³ Tko je upravljao trgovinom za vrijeme NDH, nije nam poznato.

36 ZKO, zk. ul. 591. Ovaj dio kuće nalazio se na kč.br. 214/2

37 ZKO, zk. ul. 591. Kuća je prodana temeljem ugovora o kupoprodaji od 14. 10. 1882. za 3.200 forinti. ZI br. Z-5533/1882.

38 ZKO, zk. ul. 783; ZI br. Z-3062/1902. Ugovor od 29. 10. 1902. Kupovna: 7.200 K.

39 ZKO, zk. ul. 783; ZI br. Z-578/03. Ugovor od 29. 01. 1903. Kupovna: 12.000 K.

40 Iso Schwartz umro je 10. 09. 1914. u 24. god. života i sahranjen na židovskom groblju u Đakovu.

41 ZKO, zk. ul. 783.

42 Hrvatski sokol u Đakovu povodom 20-godišnjice osnutka i posvete II. zastave, Spomen-broj, Đakovo, 22. kolovoza 1926., str. 8.

43 ZKO, zk. ul. 1194. Prenešeno vlasništvo u korist NDH temeljem zamolnice Ministarstva drž. riznice, odjel za imovinu i navjere i dugove-ured za podržavljeni imetak od 26. 02. 1943. br. F. 2684/43.

Ispred trgovine postojala je prije Drugog svjetskog rata benzinska stanica, koja je prestala s radom nakon oduzimanja za vrijeme NDH.

Poslije rata uspostavljeno je vlasništvo u korist Edvina Švartza. Međutim, ubrzo je zgrada nacionalizirana, a trgovinu je preuzelo društveno poduzeće “Velepromet”, jedan od prednika kasnijeg “Trgoprometa”. I sada je ovdje trgovina željeznom robom “željezar” u vlasništvu PAN papirna industrija d.d.

5. Zrinjski trg br. 7

Umjesto sadašnje i prethodne zgrade ovdje je stjala kuća broj 289. Najstariji poznati vlasnik ovog dijela okućnice bio je Simo Kolarević, i to od 1868. god.⁴⁴

Mesnica braće Maibaum prije Drugoga svjetskog rata.

44 ZKO, zk. ul. 258. Postao je vlasnikom temeljem uručbene isprave od 10. 10. 1868. god.

Simo je kuću prodao 1902. god. Jakševcima, a uknjižba je izvršena u korist malodobnih Josipa i Antuna Jakševca.⁴⁵ U vrijeme diobe posjeda Jakševaca, kuća je prodana 1929. god. Gerhardu, Josipu i Mati Maibaum.⁴⁶ Josip i Mato prodali su svoje dijelove Gerhardu 1934. god. Maibaumi su bili poznata đakovačka obitelj mesara. Od 1985. vlasnik je bio Ivica Majbaum, a i sada je ova kuća u vlasništvu obitelji Majbaum.

U zgradi do ulice nalazila su se ulazna vrata na lijevoj strani, te dva poslovna prostora. U prvome su Maibaumi držali mesnicu. Iznad ulaznih vratiju mesnice i prozora nalazio se natpis "MESNICA / BRAĆA MAIBAUM".⁴⁷ Drugi poslovni prostor su Maibaumi iznajmljivali. Prije Drugog svjetskog rata ovdje je bila brijanica Antuna Kempfa.

U zgradi se nalaze dva poslovna prostora. U prvom je trgovina kruhom i pecivom "Baguette", a u drugom trgovina mobitelima "Moby centar". Prije "Moby centra" se preko dvadeset godina u ovom prostoru nalazila urarska radionica Stjepana Kočiša.

6. Zrinjski trg br. 9

Po staroj numeraciji ovdje je bila kuća br. 290. Ova je okućnica navodno nastala oko 1850. god. kada je Petar Jakševac podijelio svoj posjed između svoja dva sina Franje i Joze.⁴⁸

U osnivanju zemljišnih knjiga 1879. god. upisan je kao vlasnik ove okućnice Jakševac Franjo.⁴⁹ Iz tog upisa nije jasno radi li se o Franji starijem (1831.-1905.) ili Franji mlađem (1858.-1920.). Od 1896. god. upisan je vlasnik Jakševac Josip mlt. (1890.-1947.).⁵⁰ Uskoro se 1903. god. upisuje kao suvlasnik Antun Jakševac u 1/2 dijela.⁵¹

Nije nam poznato kada je sagrađena sadašnja kuća. Možemo pretpostaviti da je sagrađena krajem 19. stoljeća, te da ju je dao sagraditi Franjo Jakševac mlađi. Zgrada je imala masivna ulazna vrata do susjedne kuće Maibauma.

45 ZKO, zk. ul. 258; ZI br. Z-2414/1902. Stoji da je prodano za 11.000 K.

46 ZKO, zk. ul. 258; ZI br. Z-2170/1929. Ugovor od 20. 05. 1929. god.

47 Vidljivo na fotografiji načinjenoj prije Drugog svjetskog rata.

48 M. Marković, Đakovo i Đakovština, n. dj., str. 208; kbr. 85.

49 ZKO, zk. ul. 470. Kuća se nalazila na kč.br. 211.

50 Isto.

51 ZKO, ZI br. Z-3646/1903. Ugovor od 24. 10. 1903.

Godine 1930. u diobi Jakševaca kuća je pripala Antunu. On ju je prodao 1932. god. Antoniji Matković rođ. Novaković.⁵² Da li je Antonija Matković (1886.-1966.) držala trgovinu, nije nam poznato.

Prije Drugog svjetskog rata ovdje je držao trgovinu Mišo Matković (1886.-1956.). To je bila trgovina “špeceraja, boja i delikatesa”.⁵³

Krajem 1963. godine kuća je prodana trgovačkom poduzeću “Velepromet”⁵⁴, predniku kasnijeg “Trgoprometa”. Prilikom renoviranja zgrade, “Trgopromet” je uklonio ulazna vrata i “haustor”, kako bi se povećao prostor trgovine. Danas je zgrada u vlasništvu poduzeća PAN - papirna industrija-Trgopromet d.d. Đakovo.⁵⁵ Sada je u ovoj zgradi PAN-ova trgovina “Tehnika”.

7. Zrinjski trg br. 11

I ova okućnica, kao i prethodna, bila je u vlasništvu Jakševaca. Najstariji poznati nam vlasnik bio je Franjo Jakševac.⁵⁶ Na ovome mjestu na uglu, bila je nekoć kuća broj 526.⁵⁷ Možemo pretpostaviti da je zgrada sagrađena krajem 19. stoljeća, te da ju je dao sagraditi Franjo Jakševac mlađi, koji je bio oženjen Adelom rođ. Ivanić (1866.-1936.). Jakševci su bili pekari.

Ne znamo kada su točno Jakševci sagradili novu kuću, koja je bila spojena sa prethodnom, te su očito građene u isto vrijeme.

Kuća je u diobi Jakševaca 1930. godine pripala Josipu Jakševcu.⁵⁸ Ubrzo ju je Josip 1933. god. prodao Ani Pfefer.⁵⁹ Pfeferovi su bili trgovci, te su držali trgovinu mješovitom robom.

Poslije Drugog svjetskog rata 1946. godine kuća s trgovinom je konfiscirana, te prenešeno vlasništvo u korist tadašnje države FNRJ. Dugo godina je ovdje bila “Trgoprometova” trgovina “Tkanina”. Sada je ovaj poslovni prostor prazan.

52 ZKO, ZI br. Z-1009/1932. Ugovor od 27. 01. 1932.

53 Hrvatski sokol u Đakovu povodom 20-godišnjice osnutka i posvete II. zastave, n. dj., 7.

54 ZKO, zk. ul. 2112 i 3401; ZI br. Z-38/64. Ugovor od 11. 12. 1963.

55 ZKO, zk. ul. 7692.

56 ZKO, zk. ul. 470. Kuća se nalazila na kč.br. 210.

57 Obzirom na kućni broj, može se zaključiti da je sagrađena nakon obavljene numeracije kuća sredinom 19. st.

58 ZKO, zk. ul. 470, 2062; ZI br. Z-4843/1930. Ugovor o diobi od 03. 10. 1930.

59 ZKO, zk. ul. 2206; ZI br. Z-1771/1933. Ugovor od 31. 01. 1933. Naveden je kupoprodajni iznos od 250.000 dinara.

Godine 1960. otcijepljen je sjeverni dio parcele, te dat obrtničkoj zadruzi radi gradnje obrtničkog doma.

8. Zrinjski trg br. 2

U sastavu stare zgrade kotarskog suda, nalazilo se nekoliko manjih poslovnih prostora, u kojima su se izmijenili brojni najmprimci. Prije Drugog svjetskog rata ovdje je bila jedna od dvije trgovine Šime Bergera pod nazivom "Bijelom golubu". Druga je istoimena trgovina bila na korzu, u zgradi u kojoj se danas nalazi Slavonska banka.

Poslije Drugog svjetskog rata ovdje je bila slastičarnica.

Stara zgrada suda je srušena 1957. god., te su tako nestali i ti poslovni prostori. Sljedeće godine svečano je otvorena nova zgrada.

9. Zrinjski trg br. 4

Na početku ulice na istočnoj strani nekoć je bilo prazno zemljište u vlasništvu Biskupije. To je zemljište parcelirano, te su dio tog zemljišta 1912. godine kupili trgovac Josip Berger i njegova supruga Leontina rođ. Fischer.⁶⁰ Iste godine sagrađena je jednokatna zgrada, koja je dobila kućni broj 968.⁶¹ Adresa joj je bila Zrinjski trg br. 4, a građena je u stilu secesije. O zgradi je G. M. Ivanković naveo sljedeće: "jednostavnim pročeljem ukrašenim pilastrima i polustupovima dominira erker nad kojim je zabat s tri prozorčića. I ovo bi djelo, s obzirom na izgled zabata nad erkerom, mogli pripisati Viktoru Axmannu, koji je u Đakovu sagradio nekoliko secesijskih kuća."⁶² U prizemlju je bila trgovina tekstilnom robom.

Za vrijeme NDH 1942. godine, zgrada je bila oduzeta vlasnicima, kao židovima. Poslije Drugog svjetskog rata, 1949. godine, zgrada je vraćena bivšim vlasnicima, ali ne za dugo, jer je iste godine bila nacionalizirana.

60 ZKO, zk. ul. 1731; ZI br. Z-4629/1912. Ugovor od 30. srpnja 1912., očitovanje od 26. kolovoza 1912. i nacrt od 16. srpnja 1912. god. U ugovoru stoji da je kupljeno za 15.747 kruna.

61 ZKO, zk. ul. 1731. Upisano je sljedeće: "na temelju svjedodžbe opć. pogl. trga Djakovo od 29. kolovoza 1912. zabilježuje se da je na kat. čest. broj 203/1 sagrađena jednokatna kuća pod novom kuće brojem 968."

62 Grgur Marko Ivanković, Arhitektura secesije u Đakovu, Zbornik Muzeja Đakovštine 5, Đakovo, 2001., str. 163.

Štukatura i keramičke ploče sa fasade su uklonjene prilikom renoviranja zgrade krajem pedesetih godina dvadestog stoljeća.

U jesen 1959. godine u zgradu je preseljena pošta, koja je do tada bila na đakovačkom korzu, u zgradi u kojoj je danas Spomen muzej biskupa J. J. Strossmayera. Godine 1989/90. cijela zgrada je renovirana.

10. Zrinjski trg br. 6

Ova je okućnica⁶³ bila sastavni dio sljedeće okućnice, na kojoj je bila zgrada tzv. Velike gostione. Na ovoj okućnici je bila prizemnica. Gabrijel Truckenbrod je ovaj i sljedeći posjed kupio od Biskupijskog vlastelinstva. Izgleda da mu je taj posjed bio prevelik, te ga je dao parcelirati. Ovaj dio je prodao 1923. god. Karlu Urajkoviću (1880.-1928.).⁶⁴ Nekoliko godina kasnije, Urajković ga je prodao, prema zemljišnim knjigama 1927. god. Miji Puhl i Jelki Brezović rođ. Gazapi iz Đakova.⁶⁵ Jelka (1895.-1969.) je kasnije promijenila prezime u Pul.⁶⁶ Izgleda da su Pulovi bili u posjedu i prije kupovine. Mijo Pul je ovdje stanovao i držao trgovinu. O trgovini saznajemo iz reklame iz 1926. godine sljedeće: "Mijo Puhl, trgovina gotovih odijela, rublja, šešira i cipela za gospodu i seljake".⁶⁷ Kuća je do ulice imala dva prozora, ulaz u stambeni dio, ulaz u poslovni prostor, te izlog. Do kuće desno (t.j. Bergerove, kasnije pošta) bila je zidana ograda sa kapijom.

Okućnica je 1961. god. prodana općini Đakovo.⁶⁸ Ubrzo nakon toga kuća je srušena, te sagrađena četverokatnica 1963. godine, sa poslovnim prostorima u prizemlju. Poslovne prostore je preuzeo "Progres", tadašnje đakovačko trgovačko poduzeće, jedan od prednika kasnijeg "Trgoprometa". Na zgradi je još uvijek natpis, nekoć svjetleći, iz toga vremena. Na petom katu su sagrađene prostorije za đakovačku radio-postaju, koja emitira od 1961. godine, i koja je ovdje uselila u kasnu jesen 1963. god.⁶⁹

U dvorištu je sagrađena zgrada za telefonska postrojenja tadašnje pošte, a koja su sada u posjedu Hrvatskog telekoma.

63 Sastojala se od kč.br. 203/3. Usp. ZKO, zk. ul. 1315.

64 ZKO, zk. ul. 1315; ZI br. Z-233/1923. Ugovor od 08. 01. 1923. Kupovnina: 150.000 dinara.

65 ZKO, zk. ul. 1315; ZI br. Z-1425/1927. Ugovor od 19. 02. 1927.

66 Usp. nadgrobni spomenik na đakovačkom groblju.

67 Hrvatski sokol u Đakovu povodom 20-godišnjice osnutka i posvete II. zastave, n. dj., str. 7.

68 ZKO, zk. ul. 1315; ZI br. Z-1961/1961. Ugovor od 25. 03. 1961.

69 Nada Varšava, Ovdje Radio-Đakovo, eksperimentalni program! Kako nas čujete? Pressing, god. II, br. 20, Đakovo, 10. siječnja 2007., str. 32.

11. Zrinjski trg br. 8

Zgrada bivšeg đakovačkog prenočišta, građena je, prema navodima Mirka Markovića, za vrijeme biskupa Mirka Raffaya (biskup 1816.-1830.) u prvoj polovici 19. stoljeća.⁷⁰ Poznato je, da je prije biskupa Raffaya biskup Antun Mandić (biskup 1806.-1815.) podigao u Đakovu krčmu s konačištem. Tako navodi Mandićev životopisac Adam Filipović, navodeći njegova dobra djela:

“Drugu hasnu on Đakovu dost učini go-
lemu,
Jer uzida kerčmu novu a o trošku svo-
jemu.
Pitaš mene: kakva hasna jest od kerčme
Đakovu?
Ja ti velim, da je krasna, imat kuću takovu;
Gdi putnicih mogu lako, konakovat svoju
noć.
A Đakovac može svako na razgovor skupni
doć;
Ondse igrat u prostoru u veseljah može
dan,
Ondpoštenih svih u zboru čas sprove-
du radostan.”⁷¹

Dakle, u svakom slučaju zgrada je sagrađena u prvoj polovici 19. stoljeća.

Za biskupovanja J. J. Strossmayera 1879. godine nadozidana je nova kavana i velika dvorana.⁷² Nešto kasnije, 1887. godine, podignuta je nova kolnica (šupa), te nova kuglana i kiosk.⁷³ Godine 1894. (10. rujna) izgorjela je velika štala.⁷⁴

70 M. Marković, Đakovo i Đakovština, n. dj., str. 207.

71 Adam Philippovich od Helderthal, Xivot velikoga biskupa, privelikoga domorodca, i največehga priatelja nashoga Antuna Mandicha izpisan po Radoslavu od Pannonie savske, Pecsuh, 1823., str. 96.

72 (Milko Cepelić-Matija Pavić), Josip Juraj Strossmayer biskup bosansko-đakovački i sriemski god. 1850.-1900., Zagreb, 1900-1904., str. 906.

73 Isto.

74 Vjesnik županije virovitičke, god. III, br. 19, Osijek, 1. 10. 1894., str. 151. Navodi se da se dogodilo sljedeće: “Dne 10. pr. mj. oko 1/2 12 noću buknuo je požar u štali vlastelinstva u Djakovu uslijed toga, što se raspukla lampa, od čega se zapalila hrpa slame, nalazeća se u štali. Kočijaš Gjuro Sabo, koji je u štali

Poslije požara podignuta je nova zidana štala, a podignuti su i novi kiosk, svinjci i kokošinjci.⁷⁵

Biskupsko vlastelinstvo je gostionu davalo u zakup. Iz zapisnika pjevačkog društva "Sklad" saznajemo da je zakupnik 1866. godine bio Đuro Ignac.⁷⁶

Iz "Spomenice" HPD Preradović saznajemo da je 1903. godine novi zakupnik dijela gostione postao Stern Aleksander, koji je uzeo u najam sobu broj 2 uz najamninu od 24 K. mjesečno, te da je te godine gostiona temeljito popravljena.⁷⁷ U dvorani je 1905. godine pjevačko društvo "Preradović" postavilo svoju pozornicu⁷⁸, koja je popravljena 1919. godine.⁷⁹

Od 1911. godine zakupac hotela bio je Dragan Devčić, trgovac vinima (kasnije i općinski načelnik).

Biskupija je zgradu vremenom nastojala prodati, a zemljište uz hotel je parcelirala. Iz onovremenog tiska saznajemo da je biskupija 1912. godine pokušala prodati hotel i nekoliko gradilišta. Kako saznajemo iz novinskog članka, budući da nije postignuta željena svota, dražba je trebala biti ponovljena.⁸⁰ Daljnji tijek prodaje u 1912. godini nije nam poznat.

Poznato nam je da je dvorana hotela služila i kao vježbalište Sokolskog društva.⁸¹ Nakon što je biskupijsko vlastelinstvo odlučilo prodavati zgradu i zemljište oko nje, 1919. godine Sokolsko društvo je pokrenulo akciju da bi se, zajedno sa drugim društvom, Hrvatskim sokolom u Đakovu, otkupio dio zemljišta. No, do toga nije došlo.⁸² Đakovačka biskupija je zgradu ipak prodala 1921. godine, i to Truckenbrod Gabrijelu.⁸³ On je 1923. godine dio parcele s jednom zgradom prodao Urajkoviću, te dio zemljišta Schreiberu.⁸⁴

spavao, osjetio je prvi vatru i podiže viku. Nadošlo ljudstvo i vatrogasno društvo spasilo je štalu, ali nije moglo 4 konja u vrijednosti 1600 for., od kojih su 2 odmah u štali poginula od vatre i dima, a druga dva kroz vatrogasce tako opržena napolje izvučena, da neima nade, da će se moći izliječiti. Kočijaš je biskupov takodjer opržen. Konji bijahu osigurani."

75 (M. Cepelić-M. Pavić) J. J. Strossmayer, n. dj., str. 906. Ovdje je pogrešno navedeno da je požar bio 1893. godine.

76 Mato Horvat, Spomenica hrvatskog pjevačkog društva "Sklad"- "Preradović" u Đakovu 1863-1939, Đakovo, 1939., str. 34.

77 Isto, str. 150.

78 Isto, str. 164.

79 Isto, str. 215.

80 "Djakovština", god. I, br. 44, Đakovo, 31. ožujka 1912.

81 Spomen spis Sokolskog društva u Djakovu 1906.-1926., Sokolsko društvo u Djakovu, Đakovo, 1926., str. 32.

82 Isto.

83 ZKO, ZI br. Z-1896/1922. Ugovor od 19. srpnja 1921. god.

84 ZKO, ZI br. Z-233/1923 i Z-379/1923.

U velikoj dvorani odvijale su se važnije manifestacije. Tu su bile i projekcije filmova još prije Prvog svjetskog rata, koje je davao Lutz. Kako doznajemo iz onovremenog tiska, bilo je ovdje “ton kino”. Tridesetih godina 20. stoljeća ovdje je bila i pozornica za kazališne predstave.⁸⁵ Truckenbrod je imao dozvolu vlasti za rad kino poduzeća od 1933. godine. Poznato nam je da mu je takova dozvola ponovo izdana 1944. godine, i to za poduzeće pod nazivom “Dom” slikokaz. Godine 1945. kino su preuzele državne vlasti, a molba Ivana Ruša, koji je u ime vlasnika Truckenbroda podnio molbu za izdavanje dozvole za vođenje kina, bila je odbijena.⁸⁶

Prije Drugog svjetskog rata u desnom dijelu prizemlja zgrade držao je Švenda trgovinu mješovite robe. U oglasu iz 1926. godine stoji sljedeće: “ŠVENDA trgovina mješovite robe ĐAKOVO preporuča veliki izbor cipela, košulja, šešira, kofera i sve ostalo uz najniže cijene”.⁸⁷ Kasnije je u tim prostorijama bila gostiona.

Dvadesetih i tridesetih godina 19. stoljeća postojao je i hotelski prijevoz do i od željezničke postaje. Ante Gabričević u svojim sjećanjima navodi: “Na kolodvoru se pri svakom dolasku vlaka, kao posebna atrakcija, pojavljivao fijaker hotela “Truckenbrodt” koji se nalazio u centru mjesta”.⁸⁸

Godine 1940. došlo je do požara na tavanu, koji se pojavio u piljevini kraj dimnjaka i koji je odmah opažen i pravodobno ugašen.⁸⁹

Poslije Drugog svjetskog rata zgrada je konfiscirana.⁹⁰ Za Truckenbroda se zauzeo i biskup Akšamović, ali bezuspješno. Biskupu je odgovoreno da je Truckenbrod jedan od organizatora Kulturbunda u Đakovu i da tek od 1945. navodno počinje simpatizirati partizane.⁹¹ Truckenbrod je odveden u logor za Nijemce, te mu se poslije gubi trag.

Nakon konfiskacije zgrada je predana Gradskom hotelskom poduzeću “Dilj” iz Đakova. Krajem pedesetih godina hotel je dobio naziv “Palas”, umjesto dotadašnjeg naziva “Central”. Kasnije je hotel došao u posjed ugostiteljskog poduzeća “Grozđ”, te je od tada dobio naziv “Prenočište”. Hotel je imao lijepo uređen vrt. Godine 1984. je renoviran tako da je uređen caffe-bar za pedesetak

85 M. Horvat, Spomenica hrvatskog pjevačkog društva “Sklad”-“Preradović”, n. dj., str. 334.

86 Državni arhiv u Slavanskom Brodu, fond Okružni narodni odbor Slavonski Brod (10/15), kut. Opći spisi po ur. zapisniku br. 14670/29752 i okružnice s ur. brojem 1674/31557, 1945., Inv. br. 47.

87 Hrvatski sokol u Đakovu povodom 20-godišnjice osnutka i posvete II. zastave, n. dj., str. 7.

88 A. Gabričević-Mamut, životni odljesci II, n. dj., str. 176.

89 Požar u hotelu, “Hrvatska obrana”, br. 42, Đakovo, 3. studenoga 1940., str. 8.

90 ZKO, ZI br. Z-2067/1946. Odluka o konfiskaciji.

91 Miroslav Akmadža - Margareta Matijević, Odnos biskupa Antuna Akšamovića prema komunističkoj vlasti. Časopis za suvremenu povijest 38, br. 2, Zagreb, 2006., str. 447.

Trgovina Švenda u zgradi Truckenbrodovog hotela. Snimljeno prije Drugog svjetskog rata.

osoba, dvije banquet sale za tridesetak osoba, velika sala za dnevni boravak za 80 osoba i kavana za 300 gostiju.⁹² Sagrađena je i zgrada s kuglanom. Novouređeni objekat je svečano otvoren 17. travnja 1985. godine prigodom obilježavanja tadašnjeg Dana oslobođenja grada.⁹³

Nakon provedene privatizacije “Grozda” devedesetih godina 20. stoljeća, nekadašnja velika dvorana je srušena 1994. godine, a ostali dio zgrade je bio neko vrijeme zapušten. Krajem devedesetih godina se prišlo renoviranju. Godine 2001. je renoviranje bilo dovršeno. Tada je u prizemlju otvoren caffe-bar, a preseljena je ovdje i poslovnica “Slatinske banke”.

Objekti iza zgrade (kuglana i drugo) srušeni su 2004. godine. Tada su srušena i stoljetna stabla. Na tome prostoru sagrađena je iste godine robna kuća “Billa” sa velikim parkiralištem, koja je otvorena sredinom prosinca 2004. godine.

92 I.L., Rekonstrukcija “Prenočišta”, Đakovački list, br. 1009/1010, Đakovo, 28. prosinca 1984., str. 2.

93 Svečano obilježen Dan oslobođenja, Đakovački list, god. XXXII, br. 1016, Đakovo, 27. travnja 1985., str. 1.

Početakom 2007. god. u zgradi je, u prostoru nekadašnjeg caffe-bara, otvorena picerija. Iste godine su na katu otvoreni uredi odvjetnice Ivke Kemec i poduzeća Efez d.o.o.

Buildings on the Former Zrinski-Square in Đakovo

SUMMARY

The oldest recorded street name in Đakovo (today's Ban Jelačić- Street) are „Osječki sokak“ and Kasarnički sokak“ „Osječki sokak“- Street got its name because it was heading towards Osijek and the barracks (barracks=kasarna) which was situated in the suburbs, direction Osijek. In the end of 19th century streets got their official names- mainly after some famous people. The first section of today's „Ulica bana Jelačića“- from the parish church to the former „Satnički sokak“-i.e today's Ante Starčević-Street was named „The Street of ban Khuen Hederwary“. It was later renamed into „Ulica bana Jelačića“ After the World War II the whole street got a new name- „The Stalin Street“- and changed it again in the late 1940-ties after political breaking up of Yugoslavia and the Sowiet Union. In 1991 the Street got back its old name of ban Jelačić .This article counts buildings in the first section which, before the World War II formed the „Zrinski –Square“ It starts with the buildings on the left- i.e – the northern side of the street and goes on listing the buildings on the right –southern side with the numbering from that period. We can positively say that the numbers on the left side haven't changed at all. Numbers on the right side have slightly changed since the house Nr.2 belonged to the former municipality court, which no longer exists. Today's court facilities does not overlook this street.